

نقش هدایتگری نقدینگی در دو نهاد بانک و بورس

مجتبی کا تب

بازارهای مالی در جهان بر دو پایه استوار است، یکی بر اساس پایه پولی، دوم بر اساس اوراق بهادار؛ یعنی در این نظام‌ها یا بازار پول محوریت دارد و یا بازار سرمایه در مبادلات نقش اصلی را ایفا می‌کند. در ادبیات اقتصادی موجود بانک به منزله نماد بازار پول و بورس به منزله نماد بازار سرمایه معرفی می‌شود. لذا شناخت بازار پول بدون شناخت بانک و سازوکار حاکم بر آن ناممکن به نظر می‌رسد، شناخت بازار سرمایه نیز بدون شناخت بازار بورس، امکان‌پذیر نخواهد بود.

جدا از این تعاریف بنیادین، نقش نهادهای اقتصادی بانک و بورس در مدیریت نقدینگی بویژه نقدینگی سرگردان، نقش بسزایی دارند. سرمایه گذاری‌های خرد و کلانی که می‌توانند در این دو بخش و با استفاده از ابزارهای موجود تبدیل به ارزش افزوده مورد دلخواه سرمایه گذاران شوند. در این مبحث به دنبال قابلیت جداگانه بانک و یا بورس نیستیم بلکه در نظر داریم بررسی کنیم این دو نهاد مالی تا چه میزان می‌توانند با همپوشانی نقدینگی کشور را در خودشان به ارزش افزوده تبدیل کنند که وضعیت برنده برنده را برای خود و سرمایه گذاران به بار آورند.

در واقع نقش و کارکرد نظام بانکی در توسعه و پیشرفت اقتصاد جهان در زمینه‌های مختلف از جمله تأمین منابع مالی بنگاه‌ها و سرمایه‌گذاران، رونق مبادلات تجاری و کمک در اجرای سیاست‌های پولی و مالی بر هیچ کس پوشیده نیست. همچنین بازار بورس نیز عملکردهای متفاوت دارد مانند تجهیز و تخصیص بهینه منابع، توزیع عادلانه درآمد، تقسیم مالکیت‌های بزرگ به مالکیت‌های کوچک، نزدیک و همسو کردن پس اندازکنندگان و سرمایه‌گذاران است.

این دو نهاد اقتصادی در بعضی از کارکردها باهم وجه اشتراک دارند؛ مثل اینکه بانک و بورس به‌عنوان واسطه، پس‌اندازهای مردم را به سمت پروژه‌های سرمایه‌گذاری هدایت می‌کنند، از این‌رو، می‌توانند مکمل یا جایگزین یکدیگر باشند. نظام بانکی در نقش مکمل بازار بورس

نیازهای مالی را تأمین می‌کند که تکمیل‌کننده فعالیت‌های بازار بورس است و همچنین در نقش رقیب بازار بورس نیز به فعالیت‌هایی می‌پردازد که باعث رونق فعالیت‌های بازار سرمایه و بورس می‌شود و در مجموع رشد و توسعه اقتصادی را به دنبال خواهند داشت. در برخی از موارد بانک و بورس در عملکردشان باهم تمایز هم دارند؛ نظام بانکی وظیفه تأمین منابع مالی در کوتاه‌مدت را برعهده دارد، ولی بازار بورس وظیفه‌اش تأمین منابع مالی در بلندمدت است.

با توجه به نقش اساسی که این دو نهاد پولی و مالی در رشد و شکوفایی اقتصاد دارند، ضروری به نظر می‌رسد که رابطه این‌ها مورد بررسی قرارگیرد.

نقش بانک در اقتصاد

بانک‌ها نظیر بازرگانانی هستند که کار اصلی آن‌ها وام گرفتن و وام دادن پول است، همان گونه که بازرگانان با خرید کالا و فروش آن به قیمت بالاتر سود می‌برند، بانک‌ها نیز با پذیرفتن سپرده و وام دادن با سود بیشتر، منفعت می‌کنند.

همچنین بانک یک موسسه خدماتی است که ضمن گردآوری سپرده‌ها یا تجهیز منابع از طریق اشخاص (حقیقی و حقوقی)، نسبت به اعطای تسهیلات یا تخصیص منابع در بخش‌های مختلف اقتصادی (بازرگانی، تولیدی، خدماتی) با رعایت سیاست‌های پولی و اعتباری اقدام نموده و علاوه برآن، موجبات تسهیل در دریافت‌ها و پرداخت‌ها و سایر خدماتی را فراهم می‌سازد که در چارچوب اساسنامه و قوانین و مقررات ناظر به خود برعهده دارد.

از تعاریف یادشده می‌توان نتیجه گرفت که بانک عمدتاً یک مؤسسه مالی واسطه، میان عرضه کنندگان وجوه و متقاضیان آن است. این مؤسسه مالی وجوه خرد و کلان افراد را تحت عناوین گوناگون جذب کرده، ضمن ارائه خدمات بانکی به آنان، منابع جذب‌شده را در قالب وام، اعتبار و قراردادهای متنوع، به متقاضیان سرمایه برای فعالیت‌های صنعتی، تجاری و بعضاً مصرفی پرداخت می‌کند.

سرمایه‌گذاری مستقیم بانک‌ها در بازار بورس

بانک‌های تجاری در شرایط خاص مثل مواردی که تقاضا برای قرض و وام گرفتن موجود نباشد، منابع مالی خود را به سمت و سوی سرمایه‌گذاری در بازارهای حقیقی (بورس) هدایت می‌کنند. آن‌ها در ابتدا، وجوه و

منابع اضافی خویش را به خریدن اوراق قرضه اختصاص می‌دهند؛ چون اوراق قرضه ماهیتشان شبیه به اعتبارات است، بانک‌ها می‌توانند تا سررسید اوراق قرضه شکیباً و صبور باشند، علاوه بر اصل قرض، بهره آن را نیز دریافت کنند.

بانک‌های تجاری به این طریق وارد بازار بورس می‌شوند و به تأمین مالی خود از این بازار می‌پردازند، پس یکی از راه‌های تعامل بانک‌ها با بازار بورس سرمایه‌گذاری مستقیم بانک‌ها با بازار سرمایه است.

انتشار اوراق بهادار در نظام بانکی، توسط بورس

شرکت‌های بزرگ دارای رتبه اعتباری بسیار مطلوب، می‌توانند مستقیماً از نظام بانکی تأمین مالی کنند. دو مورد از مهم‌ترین ابزارهای بازار پول که شرکت‌های بزرگ فعال در بازار بورس از طریق آن‌ها به تأمین مالی خود از بازار پول می‌پردازند، عبارتند از اوراق تجاری و پذیرش‌های بانکی است.

اوراق تجاری اسناد عادی هستند که موجب تسهیل معاملات و رونق امر تجارت می‌شوند، برخی اسناد عادی، مانند چک و سفته، جایگزین وجه نقد هستند که اوراق تجاری نامیده می‌شوند، برخی اسناد عادی، مانند سهام، اوراق قرضه و اسناد خزانه، در بورس اوراق بهادار قابل معامله‌اند برخی اسناد عادی نیز نشانگر حق مالکیت در مورد یک کالای معین است.

اوراق تجاری، اوراق کوتاه‌مدت و بدون وثیقه‌ای هستند که به وسیله شرکت‌های بزرگ و معروف که از بنیه مالی بالایی برخوردارند منتشر می‌شوند و سررسید آن‌ها 30-90 روز است و گاهی، سررسید این اوراق به 365 روز هم می‌رسد. این اوراق، همانند اوراق قرضه توسط مؤسسات رتبه‌بندی، رتبه‌بندی می‌شوند، از آن‌جا که شرکت‌های بزرگ و فعال بورسی، معمولاً این اوراق را به نشر می‌رسانند و بانکی خاص را بوثیقه آن قرار می‌دهند.

پذیرش بانکی نوع خاصی از اوراق تجاری است. مثلاً زمانی‌که بانک بخواهد اوراق یک شرکت را تصحیح و تأیید نماید، در مقابل تضمین اصل اوراق و بهره آن، کارمزد و دست‌مزد دریافت می‌کند. میزان این کار مزدهای ضمانت، از 2/0 درصد تا 75/0 درصد متغیرند.

در واقع، پذیرش بانکی که دستور پرداخت مبلغ معینی به حامل آن در تاریخ معینی است، از جمله قدیمی‌ترین و کوچک‌ترین (از نظر حجم و

مبلغ) ابزارهای بازار پول به شمار می‌رود. این ابزار به‌منظور تأمین مالی کالایی که هنوز از فروشنده به خریدار منتقل نشده است، استفاده می‌شود. این اوراق توسط یک شرکت تجاری و در وجه یک بانک کشیده می‌شود و وقتی که بانک مزبور آن را مهر کند (پذیرد) به‌عنوان پذیرش بانکی شناخته می‌شود. پذیرش بانکی، از بازار ثانویه بسیار مناسبی برخوردار است و دلالت بانکهای مرکزی خارجی و بانکهای داخلی از مهم‌ترین فعالان آن هستند.

شرکت‌های بزرگ فعال در بازار بورس می‌توانند از طریق انتشار این دو ابزار پولی، ضمن ورود به بازار پول و ایجاد تنوع در ابزارهای قابل معامله این بازار، به تأمین مالی خود از این بازار بپردازند؛ چون خریداران اصلی اوراق تجاری و تأییدیه‌های بانکی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک، شرکت‌های بیمه و بانک‌ها می‌باشند و این کار باعث ارتباط بین بانک‌ها و بازار بورس می‌گردد.

امروزه دو نهاد بانک و بورس در ایران و اقتصادهای دنیا، از اهمیت بسیاری برخوردار است؛ نقش نظام بانکی در زمینه تأمین منابع مالی، عبارتند از: تجهیز و تخصیص بهینه منابع، رونق مبادلات تجاری، کمک در اجرای سیاست‌های پولی و مالی.

اما نقش بازار بورس عبارت است از تجهیز و تخصیص بهینه منابع، توزیع عادلانه درآمد و تقسیم مالکیت‌های بزرگ به مالکیت‌های کوچک، حاکمیت سازوکار قیمت‌های تعادلی در معاملات و رقابتی شدن بازار پول و سرمایه، نزدیک و همسو کردن پساندازکنندگان و سرمایه‌گذاران است.

به عبارت دیگر می‌توان گفت که این دو نهاد اقتصادی در حوزه کاری‌شان باهم وجوه اشتراک و افتراق دارند، اما برخی از موارد اختلاف عبارتند از:

- درجه اطمینان در بازپرداخت اصل و بهره وجوه در بانک‌ها بسیار زیاد است؛ به عبارت دیگر، میزان ریسک در این نهاد خیلی پایین است؛
- درجه نقدینگی در بازار پول بسیار بالاست؛ به گونه‌ای که اوراق بهادار موجود در این بازار، بدون کاهش ارزش می‌توانند به سرعت نقد شوند؛
- بازده سالانه اوراق بهادار در بازار پول، متناسب با ریسک آنها اغلب کمتر از بازده و ریسک اوراق بهادار در بازار بورس است؛

- سرعت مبادلات در بازار پول بسیار زیاد است؛
- بازار پول، برخلاف بازار بورس، در محل معینی تشکیل نمی‌شود.

اما برخی از وجوه اشتراک بانک و بورس عبارتند از این‌که هر دو تا نقش واسطه‌گری را بازی می‌کنند و پساندازهای مردم را به سمت پروژه‌های سرمایه‌گذاری هدایت می‌نمایند، از این رو می‌توانند مکمل یا جایگزین یکدیگر باشند، به این جهت که نظام بانکی در نقش تکمیل‌کننده نهاد بورس نیازها و احتیاجات مالی را برآورده می‌کند که در واقع اکمال‌کننده فعالیت‌های بازار بورس است، در اقتصاد اسلامی بانک و بورس نقش واسطه‌گری را ایفا می‌کند.

یکی از راه‌های ارتباط متقابل بانکها و بورس ها، این است که بانکهای کشورهای اسلامی، می‌توانند اوراق قرض الحسنه پس انداز که گواهی قرض الحسنه بدون ربا است منتشر کنند و دارنده اوراق قرض الحسنه می‌تواند اوراق مزبور را پیش از سررسید، در بازار بورس به‌عنوان بازار ثانوی اوراق و با همان قیمت به شخص یا اشخاص دیگر واگذار کند و اصل مبلغ سپرده خود را از بازار ثانوی به دست آورد. علاوه بر فراهم کردن زمینه مکمل بودن عملیات این دو بازار، زمینه ارتباط نظام بانکی با بازار بورس را نیز فراهم می‌کنند.

دیدگاه، انتقاد و پیام هایتان برای انتشار در این ستون را از طریق نظرات خبرهای سایت، یا ارسال پیامك، تلگرام یا واتساپ به شماره های: 09172670030، یا 09172670031 و یا ارسال ایمیل از طریق mashalnews@yahoo.com اقدام فرمایید.

توجه: درج نظریات و مطالب ارسالی، لزوما دیدگاه این پایگاه خبری نمی باشد و آمادگی خود را جهت درج توضیح یا جوابیه ادارات و شرکت های دولتی و خصوصی می باشیم.